ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Πρόγραμμα Επαγγελματικής Ανάπτυξης Εκπαιδευτικών

Με τη χρήση καινοτόμων μεθόδων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

9Η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

"ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ: ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ"

Περιεχόμενα

Σκοπός της Θεματικής Ενότητας

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Έννοιες Κλειδιά

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 1 - Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

1.1. Ορίζοντας την επικοινωνία

1.2. Επικοινωνία και πολιτισμός

1.2.1. Λεκτική επικοινωνία και πολιτισμός

1.2.2. Μη-λεκτική επικοινωνία και πολιτισμός

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 2 - Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

2.1. Μορφές και είδη επικοινωνίας στο σχολείο

2.1.1. Επικοινωνιακές διαδικασίες και ομάδες στο σχολείο

2.2. Επικοινωνώντας με άλλους πολιτισμούς στο πλαίσιο ομάδων εργασίας

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 3 - ΚΡΙΣΙΜΕΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ

3.1. Αναπτύσσοντας διαπολιτισμικές ικανότητες και στρατηγικές στο σχολείο

3.1.1. Η ανάπτυξη Συναισθηματικής Νοημοσύνης

3.1.2. Η ανάπτυξη Ψυχικής Ανθεκτικότητας

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 4 - ΒΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

4.1. Βιωματικές ασκήσεις για την ενίσχυση της διαπολιτισμικής επικοινωνίας στο σχολείο

4.2. Πρακτικές συμβουλές αποτελεσματικής διαπολιτισμικής επικοινωνίας

Παράλληλα Κείμενα
Βιβλιογραφία
Χρήσιμες Διευθύνσεις στο Διαδίκτυο

Σημείωση: Για να δείτε το νόημα των όρων που σημειώνονται με μπλε χρώμα μέσα στο κείμενο πρέπει να επισκεφθείτε τα αντίστοιχα σημεία του κειμένου στην πλατφόρμα του μαθήματος και να επισκεφθείτε τους σχετικούς υπερσυνδέσμους.

Επίσης πρέπει να επισκεφθείτε την πλατφόρμα του μαθήματος για να κάνετε τις ασκήσεις αξιολόγησης αυτής της Θεματικής Ενότητας.

Σκοπός της Θεματικής Ενότητας

Σκοπός αυτής της Θεματικής Ενότητας είναι να αναδείξει τη σημασία της διαπολιτισμικής επικοινωνίας και της καλλιέργειας σχετικών δεξιοτήτων, φωτίζοντας τις πτυχές και τα χαρακτηριστικά των διαπολιτισμικών ομάδων στο σχολείο. Η ανάπτυξη της Ενότητας γίνεται κατά τρόπο ώστε μέσα από την ευσύνοπτη ανάπτυξη του σχετικού θεωρητικού πλαισίου, βιωματικών ασκήσεων και πρακτικών συμβουλών, ο ενδιαφερόμενος να ενθαρρυνθεί να τα εφαρμόσει άμεσα στο σχολείο.

Ειδικότερα, αρχικά, θα αναλυθεί η έννοια της επικοινωνίας, η έννοια της διαπολιτισμικής επικοινωνίας και οι μορφές που δύναται να έχει (λεκτική και μη λεκτική διαπολιτισμική επικοινωνία). Εν συνεχεία, θα γίνει αναφορά στην έννοια της επαγγελματικής ομάδας καθώς και, στις διαστάσεις και τα χαρακτηριστικά των μελών διαπολιτισμικών ομάδων εργασίας. Θα προσδιοριστούν οι κρίσιμες δεξιότητες διαπολιτισμικής επικοινωνίας όπως η κοινωνική προσαρμοστικότητα και η συντονισμένη διαχείριση νοήματος και, θα αναπτυχθούν οι έννοιες της συναισθηματικής νοημοσύνης και της ψυχικής ανθεκτικότητας. Τέλος, θα παρουσιαστούν βιωματικές ασκήσεις που ενισχύουν τη διαπολιτισμική επικοινωνία και, συνακόλουθα, την καλύτερη διαχείριση της τάξης και την πολιτισμική σύγκλιση

των μαθητών. Η Ενότητα θα κλείσει με χρήσιμες πρακτικές συμβουλές για τη βελτίωση της διαπολιτισμικής επικοινωνίας που ενισχύουν την αποτελεσματικότητα και την ευημερία στο σχολείο.

Υπογραμμίζεται ότι, η γνώση του θεωρητικού υπόβαθρου της διαπολιτισμικής επικοινωνίας και η ικανότητα ανάπτυξης σχετικών δεξιοτήτων σε πρακτικό επίπεδο είναι απαραίτητες για τους εκπαιδευτικούς στο σύγχρονο σχολείο δεδομένου ότι, στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού τους έργου, καλούνται να δράσουν άμεσα και αποτελεσματικά στις σχέσεις τους τόσο εντός της σχολικής μονάδας (με μαθητές, συναδέλφους, διευθυντή του σχολείου) όσο και με το εξωτερικό περιβάλλον (με γονείς, τοπική κοινότητα, εκπροσώπους φορέων, κ.α.).

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Όταν ολοκληρωθεί η παρουσίαση της θεματικής ενότητας οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να:

- Κατανοούν την έννοια της επικοινωνίας
- Προσδιορίζουν τα είδη της επικοινωνίας
- Αναφέρουν τις δυσλειτουργίες και τα προβλήματα της επικοινωνίας
- Αναφέρουν τη σημασία της διαπολιτισμικής επικοινωνίας
- Κατανοούν τις διαστάσεις των διαπολιτισμικών ομάδων
- Κατανοούν τα βασικά στοιχεία και αρχές της αποτελεσματικής επικοινωνίας των μελών μιας ομάδας
- Προσδιορίζουν τις κρίσιμες δεξιότητες διαπολιτισμικής επικοινωνίας
- Αναλύουν τις δεξιότητες συναισθηματικής νοημοσύνης
- Αναγνωρίζουν το σημαίνοντα ρόλο της ψυχικής ανθεκτικότητας κατά την εκτέλεση του εκπαιδευτικού έργου και τις προϋποθέσεις καλλιέργειάς της
- Εφαρμόζουν στην πράξη αρχές και δεξιότητες διαπολιτισμικής επικοινωνίας μέσω βιωματικών ασκήσεων για ομάδες και πρακτικών συμβουλών

Έννοιες Κλειδιά

- επικοινωνία
- διαπολιτισμική επικοινωνία

- μορφές διαπολιτισμικής επικοινωνίας
- διαστάσεις διαπολιτισμικών ομάδων
- χαρακτηριστικά των μελών αποτελεσματικής ομάδας
- δεξιότητες διαπολιτισμικής επικοινωνίας
- συντονισμένη διαχείριση νοήματος
- κοινωνική προσαρμοστικότητα
- συναισθηματική νοημοσύνη
- ψυχική ανθεκτικότητα
- πρακτικές βιωματικές ασκήσεις διαπολιτισμικής επικοινωνίας

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η εν λόγω θεματική ενότητα επικεντρώνεται στην ανάλυση της διαπολιτισμικής επικοινωνίας στα σχολεία, στις μορφές που μπορεί να πάρει αλλά και στις κρίσιμες δεξιότητες και στρατηγικές που πρέπει να αναπτύξει τόσο το εκπαιδευτικό προσωπικό όσο και ο διευθυντής προκειμένου να καλλιεργηθεί μια ισχυρή κουλτούρα που θα προάγει το σεβασμό, τη δικαιοσύνη και την ασφάλεια στο σχολείο.

Στην πρώτη υποενότητα, αναπτύσσεται η έννοια της επικοινωνίας και, τα συνήθη προβλήματα και οι δυσλειτουργίες της. Αναλύεται σχέση επικοινωνίας και πολιτισμού, αναδεικνύεται η σπουδαιότητα της διαπολιτισμικής επικοινωνίας και, προσδιορίζονται τα στοιχεία της λεκτικής και της μη λεκτικής διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Στη δεύτερη υποενότητα, προσεγγίζεται εννοιολογικά η έννοια της ομάδας στο χώρο εργασίας, οι μορφές που δύναται να πάρει, αναπτύσσονται τα χαρακτηριστικά των αποτελεσματικών ομάδων και, παρατίθενται οι διαστάσεις των σχέσεων εντός των διαπολιτισμικών ομάδων. Στην τρίτη υποενότητα, αναλύονται οι κρίσιμες δεξιότητες που πρέπει να αναπτύξει ο εκπαιδευτικός και ο διευθυντής της σχολικής μονάδας για την καλύτερη διαχείριση της επικοινωνίας εντός και εκτός ης σχολικής μονάδας και, γίνεται αναφορά στην έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης και της ψυχικής ανθεκτικότητας. Τέλος, στην τέταρτη υποενότητα, παρουσιάζονται βιωματικές ασκήσεις και δίνονται πρακτικές συμβουλές για την καλύτερη διαχείριση της διαπολιτισμικής τάξης και τη βελτίωση της διαπολιτισμικής επικοινωνίας στο σχολείο.

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Στην υποενότητα αυτή, αρχικά, αναπτύσσεται η έννοια της επικοινωνίας, παρουσιάζονται τα είδη και οι μορφές επικοινωνίας καθώς και οι βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν την επικοινωνιακή διαδικασία και την καθιστούν «παθολογική». Στη συνέχεια, αναλύεται σχέση επικοινωνίας και πολιτισμού και γίνεται αναφορά στα βασικά χαρακτηριστικά της λεκτικής και της μη λεκτικής διαπολιτισμικής επικοινωνίας.

1.1. Ορίζοντας την επικοινωνία

Η επικοινωνία είναι άμεσα συνδεδεμένη με την πολιτισμική διαδικασία και, καθιστά δυνατή την κατανόηση και τη συναίνεση μεταξύ των μελών μιας κοινωνίας, δημιουργώντας γέφυρες ανάμεσα σε διαφορετικές κοινωνίες, λαούς και πολιτισμούς. Έννοια πολύσημη, η επικοινωνία συνδέεται στενά με την έννοια της «πληροφορίας» και τους τρόπους μετάδοσής της ενώ, απαιτεί όλες οι πλευρές να κατανοούν ένα κοινό κώδικα, μια κοινή «γλώσσα». Μέσω της επικοινωνίας γεγονότα, σκέψεις, διαθέσεις, ιδέες, συναισθήματα και επιδιώξεις αποκτούν νόημα (Baecker, 2008). Επικοινωνώ σημαίνει μοιράζομαι το ποιος είμαι και το τι γνωρίζω και, αυτή η διαδικασία διαφέρει από πολιτισμό σε πολιτισμό.

Στην πιο απλή μορφή της, η επικοινωνία αποτελείται από τον αποστολέα (πηγή), το μήνυμα και το δέκτη (λήπτη του μηνύματος). Σε αυτή τη διαδικασία, και τα δύο μέρη, ταυτόχρονα, εμπλέκονται σε μια διαδικασία κωδικοποίησης και αποκωδικοποίησης του μηνύματος (Παπαλόη, 2012).
Σύμφωνα με τη Σακαλάκη, 1994), αντιλαμβανόμαστε τα μηνύματα που λαμβάνουμε ενεργοποιώντας όλες τις αισθήσεις μας, ακολουθώντας τα παρακάτω τέσσερα στάδια:

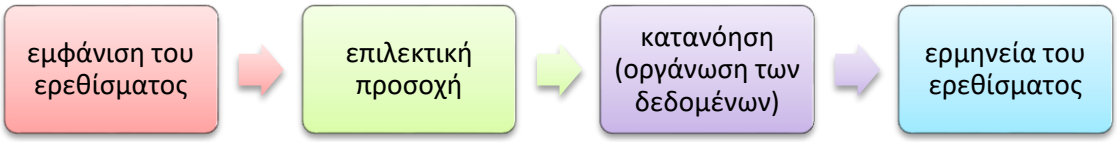

Σε αυτή τη δυναμική διαδικασία, τα χαρακτηριστικά της πηγής και του δέκτη, το

μήνυμα, η επιλογή των καναλιών/διαύλων επικοινωνίας (λ.χ. προφορικός/γραπτός λόγος, ήχος, όραση,, τηλέφωνο, Η/Υ κ.λπ.), η κωδικοποίηση και η αποκωδικοποίηση που θα επιχειρηθεί καθώς και ο **θόρυβος** διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον τρόπο ερμηνείας του μηνύματος και καθορίζουν το επίπεδο στο οποίο θα περάσει η μεταξύ τους σχέση και επικοινωνία. Η ανατροφοδότηση (feedback) έρχεται να συμπληρώσει τη διαδικασία με την ενημέρωση του αποστολέα για το αποτέλεσμα της αποκωδικοποίησης του μηνύματος που έστειλε στον δέκτη.

Σε κάθε περίπτωση, κατά την πρόσληψη του μηνύματος, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν τα χαρακτηριστικά της πηγής, του δέκτη, του μηνύματος και του **πλαισίου** εντός του οποίου πραγματοποιείται η επικοινωνία.

Συνοψίζοντας, η επικοινωνία αποσκοπεί στη θετική διασύνδεση ατόμων, και στη διαμόρφωση κοινού γνωστικού δυναμικού (κοινής βάσης) με σκοπό τη δόμηση μιας συντονισμένης ομάδας.

Η επικοινωνία χαρακτηρίζεται ως «παθολογική» όταν, αντί να εδραιώσει μια θετική σχέση μεταξύ των ατόμων, συμβάλλει στη μεταξύ τους απομάκρυνση ή στη δημιουργία κλίματος ασάφειας και μη συνεννόησης. Μεταξύ των προβλημάτων επικοινωνίας αναφέρονται τα παρακάτω:

- εμπόδια, «θόρυβος»
- λανθασμένη κωδικοποίηση /αποκωδικοποίηση μηνύματος
- έλλειψη εμπιστοσύνης
- αναξιοπιστία της πηγής
- γλωσσικά/εννοιολογικά προβλήματα
- πρόωρη εκτίμηση του μηνύματος
- λανθασμένη επιλογή καναλιών επικοινωνίας
- συμπεριφορά,
- διαφορετικές αντιλήψεις

1.2. Επικοινωνία και πολιτισμός

Τα επικοινωνιακά φαινόμενα και διαδικασίες είναι στενά συνδεδεμένα με τη γένεση, την παραγωγή και τη μετάδοση (συμβολικών) πολιτισμικών προϊόντων, καθώς μέσα από την επαφή με τους άλλους, διευρύνεται η ανθρώπινη φύση, προάγεται η συλλογική νοημοσύνη και, αναδεικνύεται ένας περισσότερο ανθρώπινος τύπος κοινωνίας (Παπαλόη & Κατρούγκαλος, 2014).

Αναντίλεκτα, το πολιτισμικό πλαίσιο επιδρά στην αντίληψη που διαμορφώνουμε για την πραγματικότητα, τους ρόλους, τους κοινωνικούς κανόνες, τα έθιμα, τις επιδιώξεις μας αλλά και τον τρόπο που μαθαίνουμε, με αποτέλεσμα, η επικοινωνία και ο πολιτισμός να επηρεάζονται αμοιβαία και να αποτελούν έννοιες άρρηκτα συνδεδεμένες (Liu, Volcic & Gallois, 2018). Μέσα από τελετουργικά, κανόνες και διαδικασίες που αντανακλώνται στην επικοινωνία μας με τους άλλους, κοινωνικοποιούμαστε, καλλιεργούμε την αίσθηση της ορθής συμπεριφοράς που ισχύει στο συγκεκριμένο πολιτισμικό πλαίσιο και, αναπτύσσουμε πεποιθήσεις και αξίες.

Σε κάθε πολιτισμό, η ποιότητα της επικοινωνίας βασίζεται τόσο στη λεκτική όσο και στη μη-λεκτική διάσταση του όρου

Όταν ερχόμαστε σε επαφή με άτομα που ανήκουν στο ίδιο πολιτισμικό πλαίσιο με μας, τα πολιτισμικά αποτυπώματα είναι συχνά αδιόρατα και μη αντιληπτά, ενώ, όταν επικοινωνούμε με άτομα από άλλο πολιτισμό, συχνά διαπιστώνουμε ότι θα πρέπει να προσαρμόσουμε τη συμπεριφορά και τις πρακτικές μας προκειμένου να επικοινωνήσουμε αποτελεσματικά και χωρίς παρανοήσεις. Επίσης, κατά τις συνδιαλλαγές μας με τους πολιτισμικά διαφορετικούς άλλους, συχνά υπάρχουν στερεότυπα και προκαταλήψεις (λ.χ., όταν κάποιος μιλά μια άλλη γλώσσα ή μιλά τη γλώσσα μας με ξενική προφορά) που φαίνεται ότι επηρεάζουν τη στάση μας απέναντί του (Liu, Volcic & Gallois, 2018).

1.2.1. **Λεκτική επικοινωνία και πολιτισμός**

Ο J. Habermas (1993), υποστηρίζει ότι ο λόγος απελευθερώνει το άτομο και, σε μια δημοκρατική κοινωνία, θα πρέπει να αναπτυχθεί η επικοινωνιακή ικανότητα του ατόμου έτσι, ώστε να επιτευχθούν η αλληλοκατανόηση και η κοινωνική ισότητα μέσα σε ένα οικουμενικό ηθικό πλαίσιο απαλλαγμένο από προκαταλήψεις και επιβολή ιδεολογιών (Habermas, 1993, οπ. αναφ. στο Παπαλόη, 2012).

Στην επικοινωνιακή διαδικασία, η γλώσσα, ως σύνολο λεκτικών συμβόλων επαρκώς καθορισμένων, αποτελεί το βασικό μέσο για την ανταλλαγή μηνυμάτων, πληροφοριών, συναισθημάτων και απόψεων μεταξύ των μελών μιας κοινωνίας. Ειδικότερα, η γλώσσα, ως αναπόσπαστο κομμάτι της ανθρώπινης ζωής, μας επιτρέπει να κατηγοριοποιήσουμε τον εαυτό μας σε σχέση με τους άλλους, προσδιορίζει την ατομική και εθνική μας ταυτότητα, και, συνακόλουθα, ασκεί

ισχυρή επιρροή στην ικανότητα διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Η επιλογή των λέξεων και του τρόπου με τον οποίο αλληλεπιδρούμε με τους άλλους καθορίζεται σημαντικά από γνωστικούς, κοινωνικούς, πολιτισμικούς και άλλους παράγοντες. Πολλοί άνθρωποι μιλούν περισσότερες από μια γλώσσες τις οποίες χρησιμοποιούν για να επικοινωνήσουν σε διαφορετικά πλαίσια και για διαφορετικούς σκοπούς, κάποιοι άλλοι, είναι αναγκασμένοι να μιλούν διαφορετική γλώσσα στο σπίτι και διαφορετική κατά τις κοινωνικές ή επαγγελματικές τους συναλλαγές, κ.ο.κ.

Σε κάθε γλώσσα, ο λόγος παίζει έναν ρυθμιστικό ρόλο στην ανθρώπινη επικοινωνία (καθορίζει τι μπορεί να ειπωθεί και τι όχι σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο) καθώς και έναν συμβολικό-φαντασιακό ρόλο (**δημιουργεί εικόνες πέρα από το πραγματικό, πέρα από αυτό που ισχύει**), βοηθώντας το άτομο να κοινωνικοποιηθεί και να αναπτύξει αξίες και πεποιθήσεις αποδεκτές από το εκάστοτε πολιτισμικό πλαίσιο (Fairclough, 2003; Scollon, Scollon & Jones, 2012).

Η επικοινωνία αποτελεί ένα πολυπρισματικό φαινόμενο που καταδεικνύει ότι είμαστε όλοι όμοιοι και ταυτόχρονα διαφορετικοί. Όλοι βιώνουμε συναισθήματα χαράς, λύπης, θυμού, κ.λπ. αλλά, ανάλογα με το πολιτισμικό πλαίσιο, τα εκδηλώνουμε με διαφορετικούς τρόπους καθώς, ο τρόπος μετάδοσης και έκφρασης των μηνυμάτων ποικίλει από πολιτισμό σε πολιτισμό. Οι τρόποι αυτοί αναφέρονται ως στυλ επικοινωνίας (Gudykunst & Ting-Toomey, 1998, όπ. αναφ. στο Liu, Volcic & Gallois, 2018), μας βοηθούν να κατανοήσουμε καλύτερα τα διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια και, διακρίνονται στα εξής:

- Άμεσο ή έμμεσο: στο άμεσο στυλ επικοινωνίας οι προθέσεις, οι επιθυμίες και οι ανάγκες των ατόμων μεταδίδονται σαφώς ενώ στο έμμεσο υπονοούνται
- Αναλυτικό ή συνοπτικό: στο αναλυτικό στυλ επικοινωνίας, το άτομο αναλύει, επεξηγεί αυτό που θέλει να μεταδώσει κάνοντας χρήση μακροσκελών περιγραφών, μεταφορών, κ.λπ. Παρατηρείται κυρίως σε πολιτισμούς χαμηλού πολιτισμικού πλαισίου. Αντίθετα, το συνοπτικό στυλ, βασίζεται σε απλές δηλώσεις, γίνεται χρήση της σιωπής και, συναντάται κυρίως σε πολιτισμούς υψηλού πλαισίου όπου το νόημα μπορεί να μεταδοθεί και με τη σιωπή και όχι απαραίτητα μόνο με τη χρήση γλωσσικών κωδίκων
- Προσωπικό ή πλαισιακό: στο προσωπικό στυλ το άτομο δίνει έμφαση στη μετάδοση μηνυμάτων που αφορούν στον εαυτό του και, συναντάται κυρίως σε πολιτισμούς περισσότερο ατομικιστικούς. Αντίθετα, στο πλαισιακό στυλ, η

έμφαση μετατοπίζεται στον κοινωνικό ρόλο, το κύρος και την κοινωνική θέση που κατέχει το άτομο και συναντάται σε πολιτισμικά πλαίσια συλλογικότητας.

- Οργανικό ή συγκινησιακό: το οργανικό στυλ είναι προσανατολισμένο στο αποτέλεσμα ενώ το συγκινησιακό στυλ στη διαδικασία. Οργανικό στυλ παρατηρείται σε πολιτισμούς χαμηλού πλαισίου που κυριαρχεί η ατομικότητα ενώ, το συγκινησιακό στυλ, συναντάται περισσότερο σε πολιτισμούς υψηλού πλαισίου που δίνουν έμφαση στη συλλογικότητα.

Η σημασία της σιωπής

Η σιωπή:

- ✓ δημιουργεί ένταση ή αύξηση των προσδοκιών του ακροατή για την έκβαση της ιστορίας που ακούει,
- ✓ βοηθάει τον ακροατή να καταλάβει καλύτερα αυτά που ακούει (χρόνος για γνωστική και συναισθηματική επεξεργασία αυτών που ακούει),
- ✓ δηλώνει το άγχος, την αγωνία, την έμφαση, τον αυθορμητισμό, τους ενδοιασμούς του ομιλητή ή, την άρνηση για διάλογο, μεταφέρει κοινωνικο-οικονομικές πληροφορίες για τον ομιλητή κ.λπ.

1.2.2. Μη λεκτική επικοινωνία και πολιτισμός

Σε όλα τα πολιτισμικά πλαίσια, η μη λεκτική επικοινωνία διαδραματίζει ένα σημαντικότατο ρόλο στην επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων, συμπληρώνοντας, επεξηγώντας και ρυθμίζοντας τη λεκτική επικοινωνία. Μέσα από μη λεκτικά σύμβολα, το άτομο μεταφέρει ισχυρά μηνύματα.

Κατά τη διάρκεια της επικοινωνιακής διαδικασίας, οι συνομιλητές επιχειρούν να μεταδώσουν πληροφορίες, απόψεις, συναισθήματα και προθέσεις κάνοντας χρήση μη λεκτικών συμβόλων και, εφαρμόζοντας στρατηγικές βάσει του πολιτισμικού πλαισίου εντός του οποίου εγγράφεται η δράση τους.

Βάσει ερευνών του Albert Mehrabian, προκύπτει ότι, όταν συναντάμε κάποιον για πρώτη φορά, η συνολική εντύπωση που αποκομίζουμε βασίζεται: 7% στα γλωσσικά σύμβολα, 55% στη γλώσσα του σώματος, 38% στο παραγλωσσικό σύστημα.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί ότι σε περίπτωση ασυμφωνίας της λεκτικής με τη μη λεκτική επικοινωνία, το άτομο τείνει να εμπιστευθεί τη μη λεκτική

διάσταση, θεωρώντας ότι είναι περισσότερο αποκαλυπτική των αληθινών συναισθημάτων του ομιλητή. Ωστόσο, δεδομένου ότι η παρερμηνεία της μη λεκτικής επικοινωνίας είναι σύνηθες φαινόμενο, κρίνεται απαραίτητο να αποσαφηνίσουμε κάποια βασικά στοιχεία της.

Εκφράσεις του προσώπου & κινήσεις των ματιών

Στο πρόσωπο εκφράζονται τα συναισθήματά μας (θυμός, χαρά, λύπη, περιφρόνηση, θαυμασμός κ.λπ.) ενώ, στα μάτια αντανακλάται ο βαθμός κατά τον οποίο συμφωνούμε ή διαφωνούμε με τον συνομιλητή μας.

Κίνηση του κεφαλιού: η υπερβολική κλίση του κεφαλιού προς κάποια πλευρά η οποία συνοδεύεται από χαμόγελο, αποτελεί ένδειξη συμπάθειας. Αντίθετα, το χαμηλωμένο κεφάλι, σημαίνει ότι το άτομο θέλει να αποκρύψει κάτι, ότι μπορεί να είναι ντροπαλό, να έχει θιχτεί, να μη νιώθει εμπιστοσύνη ή πολύ απλά να έχει μία διαφορετική άποψη και με την κίνηση αυτή να προστατεύει τον εαυτό του. Σε περίπτωση δε, που το άτομο χαμηλώνει το κεφάλι έπειτα από μια διευκρίνιση, ίσως να έχει δεύτερες σκέψεις για το αν αυτό που είπε είναι σωστό. Σημειώνεται ότι, σε μερικές κουλτούρες, αυτό αποτελεί απλά ένδειξη σεβασμού.

Τα μάτια**:** οι άνθρωποι που αποφεύγουν να κοιτάξουν το συνομιλητή τους κατάματα είτε είναι νευρικοί, είτε λένε ψέματα ή δεν δείχνουν ενδιαφέρον για αυτό που λέει ο συνομιλητής τους ενδεχομένως επειδή δεν πείθονται από τα λεγόμενά του. Αυτό, θα μπορούσε να αποκωδικοποιηθεί και ως ένδειξη ντροπαλότητας και συστολής. Επίσης, οι άνθρωποι έχουν την τάση να κοιτούν κάτω όταν νιώθουν ενοχλημένοι ή θέλουν να κρύψουν κάτι που αφορά κυρίως στη συναισθηματική τους κατάσταση.

Στον τομέα των πολιτισμικών διαφορών, όταν κάποιος από άλλη χώρα δεν κοιτά στα μάτια το συνομιλητή του, συχνά αποτελεί ένδειξη σεβασμού καθώς το να κοιτά κάποιον, που ανήκει στο στενό του οικογενειακό ή φιλικό περιβάλλον, κατάματα ίσως είναι δείγμα προσβολής.

Κινήσεις του σώματος

Συνήθως, με τις κινήσεις του σώματος δίνουμε έμφαση ή επεξηγούμε αυτά που λέμε, προσδίδουμε συναισθηματική χροιά στο μήνυμα ή υποδηλώνουμε ότι

συμφωνούμε με αυτά που λέει ο άλλος. Τέλος, κάποιες κινήσεις του σώματος εκδηλώνονται ακούσια και ασυνείδητα και εξυπηρετούν μια ανάγκη της στιγμής (λ.χ. ξύσιμο του χεριού).

Χρωματικές & ενδυματολογικές επιλογές

Τα χρώματα επηρεάζουν τον τρόπο πρόσληψης ενός μηνύματος και, κατ' επέκταση, τη συμπεριφορά των ατόμων.

Τα ρούχα έχουν πολλές λειτουργίες: προσφέρουν προστασία, ανάλογα με τις κλιματικές συνθήκες, κάλυψη ορισμένων σημείων του σώματος, δείχνουν την κοινωνική τάξη, τις συνήθειες, τη δημιουργικότητα, το συντηρητισμό και, γενικά, μαζί με τα κοσμήματα, μεταφέρουν κάποια στοιχεία από την προσωπικότητά μας.

Το παρα-γλωσσικό σύστημα

Περιλαμβάνει την ηχητική διάσταση της λέξης (εκφορά του λόγου, τονισμό, ένταση, τόνο, ρυθμό ομιλίας, ποιότητα της φωνής, παύσεις, δισταγμούς, μουρμουρητό κ.ά.). Είναι ο τρόπος που «προφέρουμε» μια φράση και της δίνουμε ιδιαίτερο νόημα ανάλογα με αυτό που θέλουμε να τονίσουμε κάθε φορά. Με βάση το παρα-γλωσσικό σύστημα ασκούμε κριτική στους άλλους, αποφαινόμαστε για την αξιοπιστία αυτών που λένε, αντιλαμβανόμαστε τη ροή που θα έχει μια συζήτηση.

Η Απόσταση (προξημική διάσταση)

Η προξημική διάσταση της επικοινωνίας, αντιπροσωπεύει το χώρο που «καταλαμβάνει» το άτομο. Πρόκειται για τον λεγόμενο ζωτικό χώρο ο οποίος αποτελεί μια περιοχή (ζώνη) που το άτομο θεωρεί ως επέκταση του σώματός του. Όταν περιοριστεί σημαντικά ο ζωτικός χώρος, το άτομο γίνεται ανήσυχο και νευρικό. Σε κάθε περίπτωση, οι άλλοι θα μας δεχτούν ή θα μας απορρίψουν, ολοκληρωτικά ή εν μέρει, αναλόγως με το σεβασμό που θα δείξουμε στον προσωπικό τους χώρο.

Σύμφωνα με τον Hall(1966), οι διαστάσεις των ζωνών αυτών καθορίζονται από παράγοντες κοινωνικούς, πολιτιστικούς, οικονομικούς. Μικρή απόσταση δείχνει μεγάλη εγγύτητα. Στη Β. Αμερική, την Ευρώπη και την Αυστραλία, οι διάφορες ζώνες εκτείνονται ως εξής:

- Ζώνη οικειότητας (15-46 εκατοστά). Τηρείται μόνο μεταξύ στενών φίλων και συγγενών, γονέων-παιδιών. Υπάρχει μια υποζώνη 0-15 εκατοστά για τις σωματικές επαφές).
- Προσωπική ζώνη (46 εκατ.-1,20 μ.). Είναι η απόσταση που τηρούμε από τους άλλους στις διαπροσωπικές σχέσεις και τις κοινωνικές συναναστροφές μας.
- Κοινωνική ζώνη (1,20 μ.-3,60 μ.). Απόσταση που κρατάμε κατά τις εργασιακές σχέσεις, κοινωνικές συγκεντρώσεις με ξένους και γενικά με άτομα που δεν γνωρίζουμε καλά.
- Δημόσια ζώνη (πάνω από 3,60 μέτρα). Η απόσταση που τηρείται σε δημόσιες ομιλίες όταν απευθυνόμαστε σε ομάδες ατόμων

Το άγγιγμα (απτική διάσταση της επικοινωνίας)

Ανάλογα με το πλαίσιο, η φυσική προσέγγιση του άλλου μπορεί να ερμηνευτεί ως δείγμα θετικής διάθεσης (π.χ. χαιρετισμός του άλλου που συνοδεύεται από χειραψία και φιλί στο μάγουλο) ή, ακόμα, ως επιβολή επιρροής ή και χειραγώγηση. Η αποφυγή σωματικής επαφής υποδηλώνει διάθεση μη προσέγγισης του άλλου ή κάποιο περιορισμό από το πολιτισμικό πλαίσιο. Ποικίλλει ανάλογα με τα πρόσωπα, την ηλικία, το φύλο και το πλαίσιο της επικοινωνίας (κοινωνική συναναστροφή, επαγγελματική, συνεργασία, κ.α.).

Ο χρόνος (Χρονημική διάσταση της επικοινωνίας)

Αναφέρεται στην αίσθηση του χρόνου όπως αυτός γίνεται αντιληπτός από τα μέλη διαφόρων πολιτισμικών πλαισίων

Η Οσφρητική διάσταση της επικοινωνίας

Το άρωμα και η οσμή, συχνά συνδέονται με την κοινωνική θέση, το κύρος και τη θέση εξουσίας που κατέχει το άτομο και, η σημασία που τους αποδίδεται διαφέρει ανάλογα με το εκάστοτε πολιτισμικό πλαίσιο.

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 2. Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Στην ενότητα αυτή, θα γίνει συνοπτική αναφορά στις μορφές και τα είδη επικοινωνίας στο σχολικό πλαίσιο. Θα προσδιοριστούν τα χαρακτηριστικά των αποτελεσματικών ομάδων και, η ενότητα θα κλείσει με την επικοινωνία με πολιτισμικά διαφορετικούς άλλους στο σχολείο και τις διαστάσεις που μπορεί να πάρει.

2.1. Μορφές και είδη επικοινωνίας στο σχολείο

Η επικοινωνία που λαμβάνει χώρα εντός του σχολικού πλαισίου, αποτελεί μορφή εσωτερικής επικοινωνίας, ενώ οποιαδήποτε συνδιαλλαγή των μελών του σχολείου με το περιβάλλον (άλλους εκπαιδευτικούς οργανισμούς, φορείς, τοπική κοινότητα, κ.α.) αποτελεί μορφή εξωτερικής επικοινωνίας.

Ειδικότερα, στο σχολείο, η επικοινωνία δύναται να έχει **επίσημη** (τυπική) ή **ανεπίσημη** (άτυπη) μορφή. Συγκεκριμένα:

- ✓ επίσημη επικοινωνία**:** συντελείται με τον γραπτό λόγο. Πραγματοποιείται κυρίως μέσω εγκυκλίων, κανονισμών, υπηρεσιακών εγγράφων κ.λπ. που έχουν ως στόχο την ενημέρωση των εκπαιδευτικών -όπως αυτή ορίζεται από τη διοίκηση-, τη διατήρηση της κανονικότητας, τη διάδοση της οργανωσιακής κουλτούρας και τη συμμόρφωση των μελών.
- ✓ ανεπίσημη επικοινωνία: συντελείται με τον προφορικό λόγο και τις σχέσεις που αναπτύσσουν τα μέλη της οργάνωσης μεταξύ τους ή με την ιεραρχία. Διαδραματίζει ένα ρόλο πολύ σημαντικό στη ζωή της σχολικής μονάδας, καθώς μέσω αυτής μεταφέρονται πληροφορίες που ενδιαφέρουν τα μέλη, δημιουργούνται σχέσεις φιλικές και αλληλεγγύης, απλοποιούνται διαδικασίες, διαμορφώνεται το γενικό σχολικό επικοινωνιακό κλίμα (ανοικτό ή κλειστό), η σχολική κουλτούρα, οικοδομούνται σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών του σχολείου, διαμορφώνονται απόψεις, αξίες, πεποιθήσεις και, γενικότερα αποδίδεται νόημα στη ζωή εντός του εκπαιδευτικού οργανισμού

Στο σχολείο, η ροή της επικοινωνίας, ανάλογα με την κατεύθυνση που έχει, μπορεί να προσδιοριστεί ως **κάθετη** (από τα ανώτερα ιεραρχικά στελέχη προς τα κατώτερα), ως **οριζόντια** (από ένα μέλος του σχολείου προς κάποιο άλλο της ίδιας ιεραρχικής στάθμης), ή ως **ανοδική** (από τα κατώτερα κλιμάκια της ιεραρχίας στα ανώτερα). Το άτομο φιλτράρει τόσο τα μηνύματα όσο και τη ροή της πληροφορίας ανάλογα με: το γενικό κλίμα που επικρατεί, την εμπιστοσύνη που νιώθει, τις προσωπικές απόψεις, αξίες, τους επαγγελματικούς στόχους που έχει καθώς και από την άποψη που έχει σχετικά με το πόσο σημαντικό είναι το σχολείο (Παπαλόη, 2012).

2.1.1. Επικοινωνιακές διαδικασίες και ομάδες στο σχολείο

Ως ομάδα θεωρούνται δυο ή περισσότερα άτομα που αλληλεπιδρούν πρόσωπο με πρόσωπο, που το καθένα έχει συνείδηση ότι είναι μέλος της ομάδας, των άλλων που ανήκουν στην ομάδα και της θετικής τους αλληλεξάρτησης καθώς επιδιώκουν να εκπληρώσουν αμοιβαίους στόχους (Johnson & Johnson, 1987). Η συμμετοχή σε ομάδες που παρουσιάζουν ενδιαφέρον και κρίνονται ως σημαντικές για κάποιο λόγο από το άτομο, βοηθά το άτομο να δημιουργήσει θετική αυτο-εικόνα και ταυτότητα.

Η ζωή στην εργασιακή ομάδα χαρακτηρίζεται από έντονα συναισθήματα και ασυμφωνίες (σε γνωστικό και συναισθηματικό επίπεδο), σε ένα πλαίσιο που είναι διαφορετικό από το συνηθισμένο καθημερινό πεδίο δράσης των μελών (Blanchet & Trognon, 1994; Κάντας, 1998). Μεταξύ των μελών της ομάδας υπάρχει **αλληλεπίδραση**, συνείδηση του «ανήκειν», κοινές αξίες και κανόνες, διακριτοί ρόλοι και κοινές επιδιώξεις. Όποιος έχει δοκιμάσει την εμπειρία του να αποτελεί μέλος σε μια επιτυχημένη ομάδα, έχει βιώσει θετικά συναισθήματα ικανοποίησης καθώς, δεν υπάρχουν επικαλύψεις, κακή συνεννόηση, τριβές ή φθόνος. Στις ομάδες που επικρατεί αγαστή συνεργασία:

- Τα μέλη εμπιστεύονται απόλυτα το ένα το άλλο.
- Οι σχέσεις των μελών χαρακτηρίζονται από ανεξαρτησία, δυναμικότητα, ασφάλεια, αυτοπεποίθηση, εκτίμηση.
- Όταν ένα μέλος χρειάζεται βοήθεια, κάποιο άλλο παρεμβαίνει.
- Όταν ένα μέλος λείπει, τα άλλα είναι σε θέση να αναπληρώσουν την έλλειψή του, αντιδρώντας ακριβώς όπως εκείνο που λείπει.

Χαρακτηριστικά της αποτελεσματικής ομάδας

- ✓ κοινές αξίες
- ✓ στόχοι σαφείς και κοινά αποδεκτοί
- ✓ εναρμόνιση ατομικών – ομαδικών αναγκών
- ✓ φιλικό και ανοικτό κλίμα
- ✓ εστίαση στο θέμα
- ✓ διαφανείς διαδικασίες
- ✓ αυθεντική επικοινωνία
- ✓ κατανομή αρμοδιοτήτων και ρόλων
- ✓ ορθή διαχείριση συγκρούσεων
- ✓ αξιοποίηση γνώσεων και ικανοτήτων
- ✓ ευελιξία και προσαρμοστικότητα
- ✓ αυτοκριτική των μελών
- ✓ σεβασμός στον άλλο
- ✓ δημοκρατικές διαδικασίες στη λήψη αποφάσεων

2.2. Επικοινωνώντας με άλλους πολιτισμούς στο πλαίσιο ομάδων εργασίας

Αναμφισβήτητα, η επικοινωνία και η αλληλεπίδραση με τους άλλους μέσα από τη συμμετοχή σε διάφορες ομάδες είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής μας. Όπως έχει ήδη λεχθεί, ο τρόπος με τον οποίο αξιολογούμε τον εαυτό μας και τους άλλους αλλά και ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε και εκπληρώνουμε τις κοινωνικές ανάγκες μας, συνδέεται σημαντικά με το πολιτισμικό μας πλαίσιο (Liu, Volcic & Gallois, 2018). Έτσι, άτομα από διαφορετικούς πολιτισμούς, βιώνουν και εκδηλώνουν την ανάγκη για κοινωνικοποίηση, διάδραση και συμμετοχή σε κοινωνικές και επαγγελματικές ομάδες με εντελώς διαφορετικό τρόπο. Αναμφίβολα, κάθε ομάδα είναι μοναδική, διαμορφώνοντας το δικό της πλαίσιο εξουσίας και ελέγχου, συνεργασίας, αλληλεξάρτησης και εγγύτητας μεταξύ των μελών της. Οι πολιτισμικοί παράγοντες φαίνεται ότι επιδρούν στην αποτελεσματικότητα και τη βιωσιμότητα της ομάδας, καθώς καθορίζουν σημαντικά το αξιακό σύστημα αλλά και το επίπεδο αυτονομίας, εκδηλωτικότητας και συλλογικής δράσης των μελών της.

Οι διαστάσεις που δύνανται να πάρουν οι κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των μελών μιας ομάδας, σύμφωνα με τον Triandis είναι οι παρακάτω (Triandis, 1977 όπ. αναφ. στο Liu, Volcic & Gallois, 2018):

- Συσχέτιση – Αποσύνδεση: η συσχέτιση περιλαμβάνει τη βοήθεια, την υποστήριξη και τη συνεργασία με φίλους και συναδέλφους ενώ, η αποσύνδεση αναφέρεται στην αποφυγή του άλλου ατόμου ή τον διαπληκτισμό μαζί του

- Επιβολή – Υποταγή: η επιβολή συνδέεται με συμπεριφορές ατόμων που αρέσκονται στο να δίνουν εντολές ενώ η υποταγή με συμπεριφορές ατόμων που υπακούν στους ανωτέρους τους

- Οικειότητα – Επισημότητα: σε σχέσεις οικειότητας, το άτομο αποκαλύπτει συναισθήματα, απόψεις και γενικότερα στοιχεία του εαυτού του. Αντίθετα, η επισημότητα, συνδέεται με συμπεριφορές κυρίως στο πλαίσιο επίσημης (γραπτής) επικοινωνίας

- Εκδηλωτικότητα- Συγκάλυψη: η φανερή συμπεριφορά ενός ατόμου συνδέεται με εκδηλώσεις που αποκωδικοποιούνται εύκολα από τους άλλους ενώ η συγκαλυμμένη συμπεριφορά, σχετίζεται με σκέψεις και αξιολογικές κρίσεις που δεν γίνονται εύκολα αντιληπτές από τους άλλους.

Με βάση τα παραπάνω, αντιλαμβανόμαστε τη σπουδαιότητα καλλιέργειας της διαπολιτισμικής επικοινωνίας στο χώρο της εκπαίδευσης. Στο σχολείο, η έμφαση στη διαπολιτισμική επικοινωνία, βοηθά στην υπέρβαση της παθητικής συνύπαρξης και στην επίτευξη ενός βιώσιμου τρόπου συμβίωσης στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες μέσα από την καλλιέργεια της κατανόησης, του σεβασμού και του διαλόγου μεταξύ των διαφορετικών πολιτιστικών ομάδων (UNESCO 2007).

Το σύνθετο περιβάλλον της πολυπολιτισμικής σχολικής τάξης μπορεί να φέρει κοντά μαθητές διαφορετικών αναπτυξιακών σταδίων ως προς την ευαισθησία, τις ικανότητες μάθησης, τις στάσεις και τις γλωσσικές τους δεξιότητες (Hubert, 2012). Αυτό άλλωστε αποτελεί το μεγάλο διακύβευμα για τον εκπαιδευτικό ο οποίος θα πρέπει να αναπτύξει στρατηγικές άρσης των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων καθώς και δεξιότητες καλλιέργειας της αλληλοκατανόησης και του σεβασμού στη διαφορετικότητα.

Σε κάθε περίπτωση, η διαχείριση της διαπολιτισμικής επικοινωνίας στο σχολείο αποτελεί αναπόφευκτα μια περίπλοκη διαδικασία συζήτησης και διαπραγμάτευσης των θέσεων και των αξιών όλων των εμπλεκομένων, εγείροντας ζητήματα οράματος και ετοιμότητας.

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 3. ΚΡΙΣΙΜΕΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ

Στην παρούσα υποενότητα, θα γίνει αναφορά στη σπουδαιότητα ανάπτυξης στρατηγικής και κρίσιμων δεξιοτήτων και ικανοτήτων διαπολιτισμικής επικοινωνίας στο σχολείο όπως η συντονισμένη διαχείριση νοήματος και η κοινωνική προσαρμοστικότητα. Στη συνέχεια, θα αναπτυχθούν ευσύνοπτα, η έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης και της ψυχικής ανθεκτικότητας που πρέπει να διαθέτει ο εκπαιδευτικός προκειμένου να αντεπεξέλθει στις προκλήσεις του σύγχρονου πολυπολιτισμικού σχολείου.

3.1. Αναπτύσσοντας διαπολιτισμικές ικανότητες και στρατηγικές στο σχολείο

Προκειμένου η επικοινωνία με τους πολιτισμικά διαφορετικούς άλλους να είναι επιτυχής, δεν αρκεί η αναγνώριση των πολιτισμικών διαφορών. Χρειάζεται ανάπτυξη ικανοτήτων αποτελεσματικής διαχείρισής τους μέσα από την καλλιέργεια δεξιοτήτων διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Οι ικανότητες διαπολιτισμικής επικοινωνίας περιλαμβάνουν τέσσερα βασικά πεδία (Liu, Volcic & Gallois (2018): το γνωσιακό (γνώση του πολιτισμού του ατόμου και των άλλων), το συναισθηματικό (επίγνωση των συναισθημάτων που προκαλεί η αλληλεπίδραση με τους πολιτισμικά άλλους), το ψυχοκινητικό (ταυτόχρονη ενεργοποίηση του γνωσιακού και του συναισθηματικού πεδίου: το άτομο επιχειρεί να επικοινωνήσει μέσω της λεκτικής και της μη λεκτικής επικοινωνίας, χρησιμοποιώντας διαφορετικούς τρόπους μετάδοσης του μηνύματος και στοχεύοντας στο συναίσθημα του άλλου), το καταστασιακό πεδίο (αφορά στις πραγματικές συνθήκες της επικοινωνίας δηλ. το συγκεκριμένο πλαίσιο, την κοινωνική θέση και τους ρόλους των αλληλεπιδρώντων, κ.α.).

Οι συνεχείς προκλήσεις σε κοινωνικο-πολιτισμικό επίπεδο και οι νέες προοπτικές σταδιοδρομίας που διανοίγονται στο χώρο της εκπαίδευσης, προϋποθέτουν, από

την πλευρά του εκπαιδευτικού, την ανάπτυξη μιας ευρείας γκάμας δεξιοτήτων, την εμπλοκή σε νέες εμπειρίες, την αξιοποίηση των οργανωσιακών αξιών και, την απόδοση νοήματος στην εργασία. Σε μια εποχή σημαντικών πολιτισμικών μεταβολών, ο εκπαιδευτικός οφείλει να αναπτύξει δεξιότητες που θα του επιτρέψουν να διευρύνει την οπτική του (από το τοπικό στο παγκόσμιο) σε ένα περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από τη διασύνδεση και την αλληλεξάρτηση και, να προσεγγίσει τους μαθητές του με διάθεση άρσης των εμποδίων απομονωτισμού λόγω πολιτισμικών διαφορών, δίνοντας έμφαση στα οφέλη που εκείνοι μπορούν να αποκομίσουν από την αμοιβαία πολιτισμική έκθεση στην τάξη.

Προφανώς, αυτό προϋποθέτει, την ενδυνάμωση και την παρακίνηση των εκπαιδευτικών από την Πολιτεία και την παροχή εφοδίων, τόσο σε επίπεδο βασικής εκπαίδευσης όσο και σε επίπεδο προγραμμάτων δια βίου μάθησης. Σύμφωνα με τον Huber (2012), *οι* διαπολιτισμικές δεξιότητες των εκπαιδευτικών θα πρέπει να ενθαρρύνονται, με ιδιαίτερη έμφαση στη διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση, τις επικοινωνιακές δεξιότητες και την πολιτισμική ευαισθητοποίηση, καθώς επίσης την εκμάθηση του τρόπου παροχής ενός δημοκρατικού και αμερόληπτου περιβάλλοντος μάθησης για τους μαθητές. Όπως πολύ εύγλωττα υποστηρίζει ο Gerhard Neuner (2003), η διαπολιτισμική εκπαίδευση *πρέπει να εμπνέει τη σκέψη των ανθρώπων, να προκαλεί συγκίνηση και να δίνει φτερά στις πράξεις τους. Ένα τέτοιο όραμα χρειάζεται να διαθέτει μια πειστική θεωρητική βάση, αλλά και να απευθύνεται στους επαγγελματίες, να τους παρέχει κίνητρα και να στηρίζει την καθημερινή τους δουλειά.* Μια τέτοιου τύπου προσέγγιση της εκπαίδευσης, ενθαρρύνει τους εκπαιδευτικούς να αντιληφθούν το εκπαιδευτικό έργο ως σταδιοδρομία (career), να αντλούν ικανοποίηση από τη δουλειά τους, να δεσμευτούν για την επαγγελματική τους ανέλιξη και να επενδύσουν στις εργασιακές δραστηριότητές τους, θεωρώντας τες σημαντικές.
Αναντίρρητα, για να επιτευχθεί αυτό, είναι απαραίτητη η ύπαρξη βούλησης για διαρκή εξέλιξη και για ρήξη με τους παλιούς τρόπους σκέψης, με συνήθειες, πρότυπα και παραδείγματα παρωχημένα και αναποτελεσματικά που δεν μας ενθαρρύνουν να αναπτύξουμε όλο το δυναμικό μας και να πορευτούμε με ασφάλεια σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Μια βασική δεξιότητα είναι εκείνη της επαγγελματικής προσαρμοστικότητας (career adaptability) η οποία αναφέρεται στην ετοιμότητα διαχείρισης των απρόβλεπτων μεταβάσεων που ανακύπτουν στην επαγγελματική ζωή (καριέρα) ενός ατόμου. Πρόκειται για μια ενσυνείδητη διαδικασία κατά την οποία το άτομο, έχοντας απόλυτη γνώση του

εαυτού και των δυνατοτήτων του και διαθέτοντας αυτοπεποίθηση και δέσμευση, χειρίζεται αποτελεσματικά τις καταστάσεις σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο εργασιακό περιβάλλον, επιδεικνύοντας ευελιξία, ενδιαφέρον για την επαγγελματική του εξέλιξη και προθυμία ανάληψης νέων ρόλων (Savickas, 2013).

Αναμφίβολα, η διαπολιτισμική επικοινωνία στο σχολείο αποτελεί μια ευκαιρία για όλους τους εμπλεκόμενους να διευρύνουν την ατομική και πολιτισμική ταυτότητά τους και να την αντιληφθούν ως ρευστή και μεταβαλλόμενη ανάλογα με την περίσταση και να προσεγγίσουν τους πολιτισμικά άλλους με ευελιξία, χωρίς στερεότυπα και προκαταλήψεις. Όπως έχει ήδη ειπωθεί, στην επικοινωνία υπεισέρχονται παράγοντες ατομικοί και κοινωνικοί. Ως εκ τούτου, κατά την αλληλεπίδρασή του με τους άλλους, το άτομο είναι απολύτως επιβεβλημένο να εξετάσει το πολιτισμικό πλαίσιο εντός του οποίου εγγράφεται και νοηματοδοτείται τόσο η δική του δράση όσο και των άλλων. Ετσι, οι εκπαιδευτικοί, στο πλαίσιο της συντονισμένης διαχείρισης νοήματος (coordinated management of meaning), θα πρέπει να ενεργοποιήσουν τους μαθητές τους ώστε να διερωτηθούν για τον ίδιο τους τον εαυτό και τον τρόπο που σχετίζονται με τους πολιτισμικά άλλους, να συγκρίνουν τον πολιτισμό τους με άλλους πολιτισμούς δεχόμενοι ταυτόχρονα την ισοδυναμία των πολιτισμών πέρα από **πολιτισμικές ηγεμονίες** και, τέλος, να αναπτύξουν πρακτικές που θα τους επιτρέψουν να συμβιώσουν ειρηνικά και με ασφάλεια σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία (Pearce, 2005) που επικρατεί η **πολιτισμική σύγκλιση**. Προς αυτή την κατεύθυνση, συμβάλλει και η καλλιέργεια της ικανότητα πολιτισμικής επίγνωσης η οποία επιτρέπει στο άτομο να αντιλαμβάνεται σε όλο του το εύρος το πολιτισμικό πλαίσιο της χώρας του και εκείνο άλλων χωρών. Τέλος, κρίνεται επιβεβλημένη η ικανότητα χρήσης νέων τεχνολογιών που προάγουν τη διαπολιτισμική επικοινωνία, αμβλύνουν τις διαφορές μεταξύ λαών και ατόμων και ταυτόχρονα, βοηθούν να διατηρηθούν οι δεσμοί με άτομα από το ίδιο πολιτισμικό πλαίσιο που έχουν βρεθεί σε άλλο κοινωνικο-πολιτισμικό περιβάλλον για λόγους κοινωνικούς, επαγγελματικούς, κ.α.

3.1.1. Η ανάπτυξη Συναισθηματικής Νοημοσύνης

Η θεωρία της Συναισθηματικής Νοημοσύνης (ΣΝ) που έχει αναπτυχθεί τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, μας προσκαλεί να αναλύσουμε την ευφυΐα πολυπρισματικά, μέσα από την αξιοποίηση και διαχείριση των συναισθημάτων μας. Το πρώτο θεωρητικό μοντέλο ΣΝ αναπτύχθηκε από τους Salovey & Meyer το 1990 και έγινε ευρέως γνωστό από τον Goleman μερικά χρόνια αργότερα. Ο

ερευνητής υποστηρίζει ότι, η ΣΝ αφορά σε ένα πλέγμα εκμαθημένων δεξιοτήτων και ικανοτήτων που επιτρέπουν στο άτομο να αντιλαμβάνεται, κατανοεί, επεξεργάζεται και διαχειρίζεται συναισθηματικής φύσεως πληροφορίες, οδηγώντας το σε υψηλά επιτεύγματα (Goleman, 2011). Ειδικότερα, το μοντέλο αυτό περιλαμβάνει τις εξής διαστάσεις: α) αυτεπίγνωση (ικανότητα αυτοαξιολόγησης και αυτοπεποίθησης), β) αυτοδιαχείριση (ικανότητα αυτοελέγχου, προσαρμοστικότητας, αισιοδοξίας, αυτοπραγμάτωσης, ανάπτυξης πρωτοβουλίας, κ.α.), γ) κοινωνική επίγνωση (ικανότητα ενσυναίσθησης, οργανωτικότητας, εξυπηρέτησης, κ.α.), δ) διαχείριση των σχέσεων (ικανότητα έμπνευσης, άσκησης επιρροής, ανάπτυξης των άλλων, διαχείρισης συγκρούσεων, ανάπτυξη ομαδικού πνεύματος συνεργασίας, κ.α.).

Με βάση τα παραπάνω, προκύπτει ότι η αναγνώριση και η ρύθμιση των συναισθημάτων εντός πολυπολιτισμικών εργασιακών ομάδων είναι εξαιρετικά σημαντική καθώς, τα συναισθήματα επηρεάζουν τις σκέψεις, τις στάσεις και τη συμπεριφορά όλων των εμπλεκομένων (Weiss & Cropanzano,1996; Goleman, 2011), συνδέονται στενά με το βαθμό ικανοποίησης από την εργασία (Gross & John, 2003) και, επιδρούν στη συνεργασία, αποτελώντας τον συνδετικό κρίκο μεταξύ των μελών του οργανισμού. Έτσι, εντός των επαγγελματικών ομάδων που επικρατεί ενσυναίσθηση, δέσμευση στους συλλογικούς στόχους και σεβασμός στον άλλο, τα μέλη βρίσκουν νόημα και αντλούν ικανοποίηση από την εργασία τους, θεωρώντας τη σημαντική και ελκυστική. Συμπερασματικά, η ΣΝ δύναται να συμβάλει θετικά στην ενίσχυση της ομαδικότητας, της αίσθησης ασφάλειας, της αλληλεγγύης και της συνεργασίας στην ομάδα, πολλαπλασιάζοντας τον συλλογικό δείκτη νοημοσύνης της και, μεγιστοποιώντας την απόδοση του εκπαιδευτικού οργανισμού.

3.1.2. **Η ανάπτυξη Ψυχικής Ανθεκτικότητας**

Η έννοια της ψυχικής ανθεκτικότητας (resilience) αναφέρεται στην ικανότητα θετικής προσαρμογής του ατόμου στις αλλαγές και τις αντιξοότητες της ζωής ακόμα και όταν οι συνθήκες είναι εντελώς αποθαρρυντικές (Flach, 1997; London, 1997). Σύμφωνα με την Coutu (2002), τα ψυχικά ανθεκτικά άτομα διαθέτουν τρία βασικά χαρακτηριστικά: αποδοχή της πραγματικότητας, βαθιά πεποίθηση και ισχυρές αξίες ότι η ζωή έχει νόημα και, ικανότητα ευελιξίας και αυτοσχεδιασμού στις δύσκολες καταστάσεις. Ειδικότερα, σε επαγγελματικό πλαίσιο, η

ανθεκτικότητα έγκειται στην ικανότητα του ατόμου να αγωνίζεται, έχοντας πλήρη έλεγχο των συναισθημάτων του και έχοντας την πεποίθηση ότι θα τα καταφέρει να αντιμετωπίσει επιτυχώς τις προκλήσεις, επιδεικνύοντας επαγγελματική προσαρμοστικότητα (Bimrose, Barnes & Hughes, 2008).

Στο χώρο της εκπαίδευσης, οι Rirkin και Hooperman (1991) υποστηρίζουν ότι, η ψυχική ανθεκτικότητα αποτελεί την ικανότητα του ατόμου να αναγεννάται, να διατηρεί την ισορροπία του και να προσαρμόζεται επιτυχώς στο διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον, καλλιεργώντας κοινωνική, επαγγελματική και ακαδημαϊκή επάρκεια παρά την έκθεσή του στις αγχογόνες ή δυσάρεστες καταστάσεις που ενδεχομένως ανακύπτουν στο σχολείο.

Οι ψυχικά ανθεκτικοί εκπαιδευτικοί νιώθουν αυτεπάρκεια, επαγγελματική ικανοποίηση, δείχνουν ενδιαφέρον για την επαγγελματική τους ανάπτυξη, βιώνουν τις προκλήσεις ως ευκαιρίες, εφαρμόζουν αποτελεσματικές στρατηγικές συνεργασίας, συνάπτουν υγιείς σχέσεις και είναι σε θέση να διαχειριστούν επιτυχώς τη σχολική τάξη, προάγοντας την ανθεκτικότητα των μαθητών τους (Howard, S., Dryden, J. & Johnson, B., 1999). Επιπλέον, διαθέτουν επιμονή και υπομονή, είναι αισιόδοξοι για το μέλλον και θέτουν ρεαλιστικούς στόχους τόσο για τους ίδιους όσο και για τους μαθητές τους. Σημαντικός παράγοντας ενίσχυσης της ανθεκτικότητας στο σχολείο είναι, μεταξύ άλλων, το αξιακό σύστημα του ατόμου το οποίο δύναται να λειτουργήσει ως πυξίδα, καθοδηγώντας το άτομο και, προσδίδοντας νόημα στις πράξεις και τις επιλογές του, η θετική αυτοεικόνα και η αίσθηση ελέγχου της ζωής, καθώς και, οι δεξιότητες επικοινωνίας και επίλυσης προβλημάτων (Παπαλόη, 2018).

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 4 –ΒΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Έχοντας αναπτύξει τα βασικά στοιχεία της διαπολιτισμικής επικοινωνίας στο σχολείο και έχοντας κάνει αναφορά σε βασικές δεξιότητες που πρέπει να αναπτύξει το εκπαιδευτικό προσωπικό, στην υποενότητα αυτή θα παρουσιαστούν βιωματικές ασκήσεις και πρακτικές συμβουλές που θα σας βοηθήσουν να εφαρμόσετε τα βασικά στοιχεία και τις δεξιότητες διαπολιτισμικής επικοινωνίας στο σύγχρονο σχολείο, αξιοποιώντας το θεωρητικό υπόβαθρο στην πράξη.

4.1. **Βιωματικές ασκήσεις για την ενίσχυση της διαπολιτισμικής επικοινωνίας**

Τα προβλήματα επικοινωνίας στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό σχολείο, δημιουργούν στους μαθητές συναισθηματική ανασφάλεια, δρουν ανασταλτικά στην ψυχοκοινωνική τους ανάπτυξη και, δύνανται να οδηγήσουν σε αποκλίνουσα συμπεριφορά που εκφράζεται με επιθετικότητα, δημιουργία υπο-ομάδων, απομόνωση, κ.λπ. (Κοσμίδου-Hardy Χρ.,2008).

Στο πλαίσιο διαχείρισης της πολυπολιτισμικής τάξης και αρμονικής συνύπαρξης των μαθητών, ο εκπαιδευτικός οφείλει αφενός να διευκολύνει τους μαθητές με διαφορετικό γλωσσικό και πολιτιστικό υπόβαθρο να ενσωματωθούν και να αναπτύξουν το δυναμικό τους κατά το βέλτιστο τρόπο, αφετέρου, να ευαισθητοποιήσει τους μαθητές της κυρίαρχης κουλτούρας στην αποδοχή των πολιτισμικά διαφορετικών συμμαθητών τους.

Θεωρώντας ότι, η εκμάθηση της αμοιβαίας συνύπαρξης αποτελεί τυπικό παράδειγμα διαδραστικής μάθησης το οποίο υπερβαίνει την παραδοσιακή κοινωνική μάθηση και είναι κάτι περισσότερο από απλή πηγή ατομικής κοινωνικοποίησης *(*Hubert, 2012*)*, στην ενότητα αυτή, θα παρουσιάσουμε εννέα βιωματικές ασκήσεις για την ενίσχυση της διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Συγκεκριμένα, μέσα από την ενθάρρυνση της εμπιστοσύνης, της συνεργασίας και της συλλογικής προσπάθειας καθώς και, την ανάδυση επιθυμιών και συναισθημάτων[1] , οι ασκήσεις αυτές έχουν ως στόχο αφενός την άρση των προκαταλήψεων και των στερεοτύπων αφετέρου, την ευαισθητοποίηση και την ενίσχυση της αυτοεκτίμησης, της δημιουργικότητας και της αυθεντικής επικοινωνίας των παιδιών, καθώς και **την απόσταση από το ρόλο** και τον **αποκεντρωτισμό**,

<u>Άσκηση 1</u>

[1] Οι προτεινόμενες ασκήσεις βασίζονται σε σημαντικό βαθμό στο βιβλίο των Αρχοντάκη και Φιλίππου (2010) «205 βιωματικές ασκήσεις για εμψύχωση ομάδων, Ψυχοθεραπείας, Κοινωνικής Εργασίας»

Φτιάχνουμε έναν κύκλο και, ρωτάμε ποιο παιδί θέλει να παρουσιάσει στην ομάδα κάποιον/α που δεν γνωρίζει καλά, ξεκινώντας από αυτά τα στοιχεία που γνωρίζει και στη συνέχεια, αναφέροντας αυτά που φαντάζεται για τον άλλο. Το άλλο παιδί διορθώνει και συμπληρώνει όπου χρειάζεται και, με τη σειρά του, επιλέγει να παρουσιάσει κάποιον άλλο συμμαθητή. Η άσκηση συνεχίζεται κατ' αυτόν τον τρόπο μέχρι να μιλήσουν όλοι οι μαθητές που θέλουν να λάβουν μέρος.

Άσκηση 2

Χωρίζουμε τα παιδιά σε ζεύγη.

Ο καθένας μιλά στον άλλο για 5 λεπτά εξηγώντας πώς πήρε το όνομά του, τι σημαίνει το όνομα αυτό στη γλώσσα του, αν του αρέσει ή όχι, αν είχε το δικαίωμα επιλογής ποιο όνομα θα διάλεγε, αν έχει κάποιο υποκοριστικό με το οποίο τον φωνάζουν η οικογένεια και οι φίλοι του, κ.λπ. Η άσκηση ολοκληρώνεται όταν όλοι οι μαθητές παρουσιάσουν το ζευγάρι τους στην τάξη

Άσκηση 3

Χωρίζουμε τα παιδιά σε ζεύγη.

Ο καθένας μιλά στον άλλο για 5 λεπτά αναπτύσσοντας συνοπτικά τις προσδοκίες του για αυτή τη σχολική χρονιά και αυτή την ομάδα αναφέροντας τουλάχιστον δύο ΘΕΛΩ και δύο ΔΕΝ ΘΕΛΩ. Η άσκηση ολοκληρώνεται όταν όλοι οι μαθητές παρουσιάσουν το ζευγάρι τους στην τάξη

Άσκηση 4

Σε κύκλο, ζητάμε διαδοχικά από τα παιδιά, να αναφέρουν κάποιο θετικό στοιχείο του συμμαθητή που κάθεται δεξιά τους. Η άσκηση ολοκληρώνεται όταν όλοι οι μαθητές παρουσιάσουν στην τάξη τον συμμαθητή που κάθεται δεξιά τους.

Άσκηση 5

Δημιουργούμε ένα πάνελ 4 ατόμων τοποθετώντας 4 καρέκλες στο κέντρο της αίθουσας και λέμε στα υπόλοιπα παιδιά να σταθούν όρθια και να σχηματίσουν ένα κύκλο γύρω από αυτό.

Ζητάμε από τα παιδιά που κάθονται στο πάνελ να εκφράσουν τις απόψεις τους αναφορικά λ.χ. με τη σημασία του σεβασμού στη διαφορετικότητα ή τα οφέλη μιας πολυπολιτισμικής τάξης. Οι μαθητές που παρακολουθούν σε κύκλο μπορούν ανά πάσα στιγμή να παρέμβουν κ να εκφράσουν τις δικές τους απόψεις. Σε αυτή την περίπτωση, ο μαθητής που μιλά λιγότερο στο πάνελ, αντικαθίσταται από κάποιο μαθητή που βρίσκεται στον κύκλο και παίρνει τη θέση του. Η διαδικασία αυτή συνεχίζεται μέχρι να εκφραστούν όσο το δυνατό περισσότερες απόψεις (όσο το δυνατόν μεγαλύτερη εναλλαγή των παιδιών που συμμετέχουν στο πάνελ) και να ολοκληρωθεί η ανάλυση του θέματος

Άσκηση 6

Δημιουργούμε έναν κύκλο. Δίνουμε ένα μεγάλο χαρτί ζητώντας από κάποιο μαθητή να γράψει χωρίς να σκεφτεί, μια σύντομη φράση ακούγοντας λ.χ. τη λέξη μαθητής με διαφορετική μητρική γλώσσα και ζωή στο σχολείο. Στη συνέχεια, το χαρτί παίρνει ο διπλανός μαθητής, προσθέτοντας τις δικές του σκέψεις. Η διαδικασία συνεχίζεται κατ' αυτόν τον τρόπο μέχρι να γράψουν κάτι όλα τα παιδιά.

Στο τέλος, ο εκπαιδευτικός διαβάζει το κείμενο που προέκυψε από τη συλλογική σύνθεση και ζητά από τους μαθητές να σχολιάσουν

Άσκηση 7

Τοποθετούμε 3 καρέκλες στο κέντρο της αίθουσας. Η 1η συμβολίζει το παρελθόν, η 2η το παρόν και η 3η το μέλλον. Ζητάμε από έναν εθελοντή μαθητή να καθήσει στην 1η καρέκλα (παρελθόν) και του ζητάμε να φανταστεί και να περιγράψει τον εαυτό του πριν από 3 χρόνια. Στη συνέχεια του ζητάμε να μετακινηθεί στη 2η καρέκλα (παρόν) και του ζητάμε να μας πει πώς αισθάνεται τώρα. Κατόπιν του ζητάμε να πάει στην 3η καρέκλα (μέλλον) και να μας πει πώς βλέπει τον εαυτό του σε 3 χρόνια. Τέλος, του ζητάμε να μετακινηθεί στη 2η καρέκλα (παρόν) και να περιγράψει πώς βλέπει τον εαυτό του τώρα που έχει περάσει από όλες τις καρέκλες. Ζητάμε από τους μαθητές που παρακολουθούν να σχολιάσουν. Η διαδικασία αυτή μπορεί να επαναληφθεί ζητώντας και από άλλους μαθητές να λάβουν μέρος στην άσκηση.

Άσκηση 8

Χωρίζουμε τα παιδιά σε ομάδες των 3 ατόμων, μοιράζουμε μαρκαδόρους και μια σελίδα με το έμβλημα και, ζητάμε από κάθε ομάδα μέσα σε 15 λεπτά, όλα τα μέλη της να ζωγραφίσουν:

- στο επάνω αριστερά μέρος, κάτι που να απεικονίζει πώς φαντάζονται τον ελεύθερο χρόνο τους

- στο επάνω δεξιά μέρος, πώς φαντάζονται το σχολείο

- στο κάτω αριστερά μέρος, τι τους αρέσει στον εαυτό τους

- στο κάτω δεξιά μέρος, ένα προσωπικό τους στόχο για το μέλλον

Στη συνέχεια, κάθε ομάδα παρουσιάζει τη ζωγραφιά της στους άλλους σχολιάζοντας

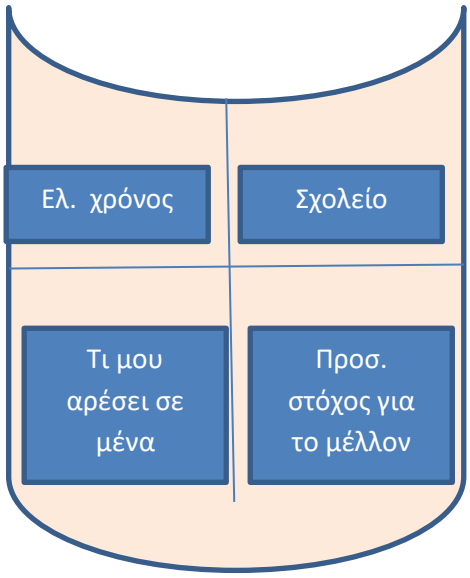

<u>Άσκηση 9</u>

Χωρίζουμε τους μαθητές σε ομάδες των 3 ατόμων. Μοιράζουμε μαρκαδόρους, δίνουμε στα παιδιά ένα μεγάλο χαρτί που έχει 2 στήλες και, τους ζητάμε μέσα σε 15 λεπτά να ζωγραφίσουν: στη μια στήλη πώς βλέπουν τον εαυτό τους στην παρούσα φάση και στην άλλη στήλη, πώς θέλουν να είναι σε 5 χρόνια.

Στη συνέχεια, κάθε ομάδα παρουσιάζει στις άλλες τη ζωγραφιά της, κάνοντας συνοπτικό σχόλιο. Η άσκηση ολοκληρώνεται όταν όλες οι ομάδες προυσιάσουν στην τάξη τη ζωγραφιά τους και σχολιάσουν.

4.2. **Πρακτικές συμβουλές αποτελεσματικής διαπολιτισμικής επικοινωνίας**

Αναντίρρητα, στη σύγχρονη εποχή, υπάρχει μεγάλη αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση μεταξύ των πολιτισμών, καθιστώντας επιβεβλημένη την καλλιέργεια στρατηγικής για την επιτυχή διαχείριση της διαπολιτισμικής επικοινωνίας.

Η διαπολιτισμική επικοινωνία αποτελεί μια σημαντική πρόκληση για τη σύγχρονη πολυπολιτισμική κοινωνία καθώς μέσω αυτής, δίνεται η ευκαιρία για αλλαγή των στάσεων, άρση των στερεοτύπων κα εδραίωση της κοινωνικής δικαιοσύνης, της ισοτιμίας, της αλληλοκατανόησης και της αλληλεγγύης. Η αποτελεσματική διαπολιτισμική επικοινωνία οδηγεί σε μια δημοκρατική και ανθρωπιστική κοινωνία χωρίς διαχωριστικές γραμμές εντός της οποίας άτομα και ομάδες κατανοούν και σέβονται ο ένας τον άλλον. Ειδικότερα, οι δεξιότητες διαπολιτισμικής επικοινωνίας είναι εξαιρετικά χρήσιμες, διευκολύνοντας τη δράση μας καθώς, μέσω αυτών μπορούν να θεραπευτούν οι αιτίες σημαντικών προβλημάτων των σύγχρονων κοινωνιών (λ.χ. παρανοήσεις σε πολιτισμικό, κοινωνικο-πολιτισμικό και εθνοτικό επίπεδο, ζητήματα ανισοτήτων, ρατσισμού, κ.α.).

Η αυθεντική επικοινωνία αποτελεί σημαντικό δείκτη ποιότητας ζωής, ενθαρρύνει την υπευθυνότητα και την ανάπτυξη συλλογικής συνείδησης, εναρμονίζοντας τις ανάγκες, τις αξίες και τις επιδιώξεις του ατόμου με εκείνες της επαγγελματικής του ομάδας. Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι, η επαφή ατόμων από διαφορετικό πολιτισμικό πλαίσιο βοηθά σημαντικά στο μετασχηματισμό των αξιών και των πρακτικών, τη διάχυση των ιδεών, τη σύγκλιση των απόψεων και την καλλιέργεια ενός μεγαλύτερου επιπέδου αμοιβαίας συμφωνίας (Jandt, 2007).

Αναμφίβολα, η αλλαγή των στάσεων, των αντιλήψεων και των συμπεριφορών αποτελεί προϊόν μιας βραδείας ενσυνείδητης διαδικασίας και εκπαίδευσης προς την επιθυμητή κατεύθυνση και την ευημερία και συντελείται μόνο όταν το άτομο πεισθεί για τα οφέλη μιας τέτοιας αλλαγής.

Σε κάθε περίπτωση, η εκπαίδευση αποτελεί σημαντικό πυλώνα για την υιοθέτηση της αλλαγής, ενισχύοντας την αλληλοκατανόηση και θέτοντας τις βάσεις ώστε όλοι οι μαθητές –αυριανοί πολίτες να συμβιώσουν αρμονικά στην ετερογενή κοινωνία μας. Ειδικότερα, στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό σχολείο, στο πλαίσιο της

συνεργασίας μας εντός των εργασιακών ομάδων, είναι επιβεβλημένο να αναπτύξουμε διαύλους λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας με τους πολιτισμικά διαφορετικούς άλλους, κατανοώντας τις αποδεκτές συμπεριφορές και καλλιεργώντας ένα ασφαλές πλαίσιο διάδρασης. Υπό αυτό το πρίσμα, ο εκπαιδευτικός, οφείλει να κατανοήσει τις ανάγκες και τις δυσκολίες των παιδιών που δεν ανήκουν στην κυρίαρχη κουλτούρα και να τα υποστηρίξει, θεωρώντας τη διαφορά ως μια πρόκληση που θα εμπλουτίσει την εκπαιδευτική διεργασία (ΕΚΕΠ, 2011).

Εν είδει επιλόγου, συνοψίζουμε:

- μέσα από τις συνδιαλλαγές μας με τους άλλους μαθαίνουμε τον ίδιο μας τον εαυτό & αποκτούμε συνείδηση της ταυτότητάς μας.
- τη βάση της διαπροσωπικής συμπεριφοράς για τη δημιουργία αποδοτικών σχέσεων αποτελούν η εντιμότητα, η δικαιοσύνη και ο σεβασμός στη διαφορετικότητα.
- το πολιτισμικό πλαίσιο καθορίζει τις συμπεριφορές με αποτέλεσμα, άτομα από διαφορετικούς πολιτισμούς, να σκέφτονται και να δρουν διαφορετικά, επειδή αντιλαμβάνονται την πραγματικότητα διαφορετικά.
- κάθε συμπεριφορά, όσο παράλογη και παράξενη κι αν φαίνεται για έναν παρατηρητή, σημαίνει κάτι για το υποκείμενο και, εδράζεται στην επίτευξη στόχων
- η καλλιέργεια ενός φιλικού και υποστηρικτικού περιβάλλοντος ασφάλειας, αλληλοβοήθειας, εμπιστοσύνης και σεβασμού στη διαφορετικότητα ενθαρρύνει το άτομο να χτίσει το χαρακτήρα και το αξιακό του σύστημα, να διαμορφώσει άποψη για τη ζωή και την κοινωνία και να συμμετέχει ενεργά σε δραστηριότητες για την επίτευξη συλλογικών στόχων
- σημαντική βελτίωση του τρόπου επικοινωνίας μας με τους πολιτισμικούς άλλους μπορούμε να επιτύχουμε αν καλλιεργήσουμε δεξιότητες όπως η συναισθηματική νοημοσύνη, η ψυχική ανθεκτικότητα, η κοινωνική προσαρμοστικότητα, η συντονισμένη διαχείριση νοήματος.

Με βάση τα παραπάνω και, δεδομένου ότι οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν ένα σημαντικό ρόλο στην προετοιμασία των νέων πολιτών ενός πολυπολιτισμικού κόσμου, είναι ζωτικής σημασίας η διαπολιτισμική εκπαίδευση να κερδίσει τις καρδιές και το μυαλό τους (*(*Huber, 2012*)*.

Συντονισμός πολυπολιτισμικής ομάδας σημαίνει:

- ✓ Να μπορείς να παρατηρείς με προσοχή τη ζωή της ομάδας
- ✓ Να κατανοείς τη διαφορετικότητα, να σέβεσαι τους άλλους και να τους δέχεσαι όπως είναι
- ✓ Να σκέπτεσαι μαζί με τους άλλους, όχι για τους άλλους.
- ✓ Να συναισθάνεσαι μαζί τους, βλέποντας τα πράγματα και από τη σκοπιά τους και όχι μόνο από τη δική σου. Όταν το άτομο δεν προσπαθεί να αξιοποιήσει την ικανότητα για ευαισθητοποίηση, απορρίπτει μία από τις μεγαλύτερες δυνατότητες που διαθέτει.
- ✓ Να έχεις αυτο-έλεγχο στην εκδήλωση των συναισθημάτων σου
- ✓ Να συντονίζεσαι και να συνεργάζεσαι μαζί τους χωρίς προκαταλήψεις
- ✓ Να τους αντιμετωπίζεις ισότιμα ανεξάρτητα από τις διαφορές που υπάρχουν
- ✓ Να δείχνεις εμπιστοσύνη
- ✓ Να έχεις θετική διάθεση και να είσαι ανοικτός στην επικοινωνία
- ✓ Να υπάρχει ευθύτητα και ειλικρίνεια στις σχέσεις σου
- ✓ Να υπάρχει ευελιξία στον τρόπο δράσης σου
- ✓ Να εμφορείσαι από αισιοδοξία, ελπίδα και πίστη για την ανάπτυξη των δυνατοτήτων των μελών της ομάδας

Παράλληλα Κείμενα

- Huber, J. (2012). Διαπολιτισμικές δεξιότητες για όλους, προετοιμασία για τη ζωή μέσα σ' έναν ετερογενή κόσμο, Σειρά Pestalozzi του Συμβουλίου της Ευρώπης, εκδόσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στο παρόν κείμενο, να δοθεί έμφαση κυρίως στις ενότητες 5.6. και 5.7.

  https://rm.coe.int/intercultural-competence-for-all-gr/16808ce20b

- ΥΠ.Ε.Π.Θ., Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο (γυμνάσιο), Δ. Κ. Μαυροσκούφης (Επιμ.), Οδηγός Επιμόρφωσης.

Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Αγωγή. Θεσσαλονίκη, 2008. Διαπολιτισμική επικοινωνία στο σχολείο και τη σχολική τάξη (σσ. 53-65) Βασιλική Παπαδοπούλου. Στο παρόν κείμενο, να δοθεί έμφαση στις σελίδες 9-12

http://www.diapolis.auth.gr/diapolis_files/drasi9/ypodrasi9.2b_2013/1_%CE%95%CF%80%CE%B9%CE%BC%CE%BF%CF%81%CF%86%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%A5%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%95%CE%A0%CE%A0%CE%91%CE%A3/1.2_%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%95%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7/3%20%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%AF%CE%B1%20%CE%A0%CE%B1%CF%80%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%80%CE%BF%CF%8D%CE%BB%CE%BF%CF%85.pdf

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Αθανασούλα-Ρέππα, Α. (1999). Η επικοινωνία στον εκπαιδευτικό οργανισμό, στο: Αθανασούλα-Ρέππα, Α. - Ανθοπούλου Σ. - Κατσουλάκης, Σ. - Μαυρογιώργος, Γ.: *Διοίκηση Ανθρώπινου Δυναμικού*, τόμος Β', Πάτρα: ΕΑΠ
- Αρχοντάκη, Ζ., Φιλίππου, Δ. (2010). 205 Βιωματικές ασκήσεις για εμψύχωση ομάδων, Ψυχοθεραπείας, Κοινωνικής Εργασίας, Αθήνα: Καστανιώτης

- Baecker, D. (2008). *Επικοινωνία*, Αθήνα: Σμίλη
- ΕΚΕΠ. (2011). Σεμινάριο ευαισθητοποίησης Πολυπολιτισμικής Συμβουλευτικής. Επιστημονικό Υποστηρικτικό Υλικό από το Εθνικό Κέντρο Επαγγελματικού Προσανατολισμού
- Κάντας, Α.(1998). Οργανωτική-Βιομηχανική Ψυχολογία, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα
- Κοσμίδου-Hardy, Χ. (2008). Θεωρητικά ζητήματα για τη συμβουλευτική και τον επαγγελματικό προσανατολισμό, τόμος 1ος, Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
- Παπαλόη, Ε. (2018). Στάσεις, συμπεριφορά, επαγγελματική & συναισθηματική νοημοσύνη & οργανωσιακή νοηματοδότηση σε Οργανισμούς Δια Βίου Μάθησης

(σελ.73), Πάτρα: ΕΑΠ (ηλεκτρονικό υποχρεωτικό υλικό ΠΜΣ «Εκπαίδευση Ενηλίκων»).

- Παπαλόη, Ε., Κατρούγκαλος, Γ. (2014). Επικοινωνία και διαπραγματεύσεις, Εισαγωγή στις μορφές και στις τεχνικές επικοινωνίας, εκδ. Κοινωνικό Πολύκεντρο
- Παπαλόη, Ε. (2012). Μορφές και Τεχνικές Επικοινωνίας, εκδ. Κοινωνικό Πολύκεντρο, ISBN: 978-960-98366-8-5
- Liu, S., Volcic, Z., Gallois,, C. (2018). Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Επικοινωνία, Παγκόσμιοι πολιτισμοί καιπλαίσια (επ. επιμέλεια Ευγενία Αρβανίτη), Αθήνα: εκδόσεις Gutenburg
- Σακαλάκη, Μ. (1994). Η ψυχολογία της επικοινωνίας, Θεωρητικά ρεύματα και προοπτικές της έρευνας, Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση
- Χάμπερμας, Γ. (1993). Ο φιλοσοφικός λόγος της νεωτερικότητας. Δώδεκα παραδόσεις, Αθήνα: Αλεξάνδρεια

Ξενόγλωσση Βιβλιογρφία

- Blanchet A. et Trognon A. (1994) La psychologie des groupes, Paris: Nathan
- Fairclough, N. (2003). Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research. London: Routledge
- Howard, S., Dryden, J. & Johnson, B. (1999) Childhood resilience: review and critique of the literature. *Journal of Oxford Review of Education*, Vol. 25, (3),
- Johnson, D. W., & Johnson, F. P. (1987). Joining together: Group theory and group skills (3rd ed.). NJ: Prentice-Hall, Inc.
- Neuner G. (2003), “Socio-cultural interim worlds in foreign language teaching and learning”, in Byram M. (ed.), Intercultural competence, pp.15-62.
- Savickas, M. L. (2013).Career construction theory and practice. In Lent, R. W., Brown, S. D. (Eds.), Career development and counseling: Putting theory and research to work (2nd ed., pp. 144-180). Hoboken, NJ: John Wiley.
- Scollon, R. Scollon, S. , Jones, R. (2012). Intercultural Communication: A Discourse Approach (3rd edition), London: Wiley-Blackwell

- **Χρήσιμες διευθύνσεις στο διαδίκτυο**

  - ΙΕΠ- Πλατφόρμα Υλικού Διαπολιτισμικής

    http://iep.edu.gr/el/component/k2/content/55-platforma-ylikou-diapolitismikis

- Πρόγραμμα: «Εκπαίδευση αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών» 2010-2013

  http://www.diapolis.auth.gr/